

диспозиції статей, що передбачені в розділі XV «Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів» Особливої частини КК, а кримінальні правопорушення, в яких потерпілими є судді – в розділі XVIII «Кримінальні правопорушення проти правосуддя» Особливої частини КК. У разі прирівняння кримінально-правової охорони вказаних категорій осіб, втрачається сенс у подібній диференціації відповідальності за посягання на їх життя, здоров'я, майно у зв'язку з виконання професійних обов'язків [5, с. 128].

Список використаних джерел

1. Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23.12.1993 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text>

2. Берлач А.І. Принципи діяльності правоохоронних органів у контексті адміністративної реформи в Україні. *Адміністративна реформа та проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів*. Сімферополь, 2008. Вип. 2. С. 10–14.

3. Беленок В.І. Кримінально-правова та кримінологічна характеристика погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу : дис. ... канд. юрид наук : 12.00.08. Київ, 2021. 353 с.

4. Циганов О.Г. Правоохоронна діяльність та правоохоронні органи: сучасні підходи до визначення сутності та змісту. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*, 2015. № 3. С. 314-323.

5. Кирбят'єв О.О. Кримінально-правова охорона професійної діяльності працівників правоохоронних органів : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2021. 446 с.

Ковтун Олексій Ілліч,

здобувач наукового ступеня доктора
філософії Національного авіаційного
університету

РЕЛІГІЙНИЙ ОБРЯД ЯК СИСТЕМОУТВОРЮЮЧА ОЗНАКА ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ У ДИСПОЗИЦІЯХ СТ. 180 КК УКРАЇНИ

Відповідальність за перешкоджання здійсненню релігійного обряду передбачена у ст. 180 КК України, але, нажаль, КК України не містить дефініції термінологічного звороту «релігійний обряд». Відсутнє вдале визначення і у Законі України «Про свободу совісті та

релігійні організації» [1] (далі – Закон), так як і у будь-якому іншому нормативному акті України.

Так, у тексті Закону релігійний обряд визначається як публічний релігійний захід і вживається як синонім таких понять «богослужіння», «церемонія», «похід» тощо (п. 3 абз. 4 ст. 16). Словник української мови дає визначення «заходу» як сукупності дій або засобів для досягнення, здійснення чого-небудь [2]. Очевидно, що для ефективного використання кримінального законодавства України необхідно дати конкретне визначення вищезазначеного термінологічного звороту, тому що ті кримінально-правові норми, в яких вживається це поняття містять бланкетні диспозиції.

Релігійний обряд є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони кримінальних правопорушень, що передбачені у диспозиціях ст. 180 «Перешкоджання здійсненню релігійного обряду» КК України, тому що релігійний обряд згадується у тексті диспозицій обох частин цієї статті. Навіть з назви статті видно, що для кваліфікації кримінального правопорушення за цією статтею необхідно чітко розуміти, що таке релігійний обряд. Якщо обряд не релігійний, то відповідні діяння не є кримінальними правопорушенням. Наприклад, весілля не є релігійний обрядом, але таїнство вінчання уже є, тому перешкоджання весільному обряду не буде кваліфікуватися за ст. 180 КК України.

На думку М.І. Мельника, релігійний обряд є сукупністю визначених внутрішніми церковними приписами і правилами індивідуальних чи колективних дій віруючих, спрямованих на встановлення обопільних відносин між людиною і надприродними об'єктами. Релігійний обряд є складовою релігійної діяльності, до якої належать також богослужіння, релігійні церемонії, процесії, інші індивідуальні чи колективні дії, пов'язані із сповіданням і поширенням обраної віри [3, с. 551-552].

У деяких джерелах поняття «релігійний обряд» вживається як синонім поняття «церковний обряд» та означає зовнішній прояв віри у Бога. Наприклад, Велика українська енциклопедія визначає релігійний обряд як сукупність символічних індивідуальних або колективних дій віруючих, які об'єктивують їхні релігійні уявлення і спрямовані на встановлення (підтримання, засвідчення) зв'язку між людиною і надприродними силами [4].

В свою чергу, В.В. Новіков вказує, що релігійні обряди – це сукупність визнаних внутрішніми церковними приписами і правилами індивідуальних чи колективних дій вірян, спрямованих на встановлення двосторонніх відносин між людиною і надприродними об'єктами [5].

На нашу думку, релігійний обряд є певними публічними ритуальними діями, які мають сакральний, тобто священний, присвячений Богу зміст. Тому що, релігія складається як із

внутрішньої складової – віри, тобто внутрішніх переконань віруючої людини, так і зовнішньої – публічного прояву віри у Бога, зокрема, релігійного обряду.

Тепер необхідно визначити до якої саме ознаки об'єктивної сторони кримінального правопорушення відноситься релігійний обряд. Як відомо з теорії кримінального права, об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення включає обов'язкові та факультативні ознаки. Обов'язкові ознаки кримінального правопорушення складаються з суспільно небезпечного діяння, суспільно-небезпечного наслідку та причинового зв'язку між суспільно небезпечним діянням і суспільно небезпечним наслідком. Факультативні ознаки кримінального правопорушення, в свою чергу, складаються з місця, часу, способу, знарядь, засобів, обстановки та інших обставин, які характеризують подію злочину. Факультативні ознаки теж можуть бути обов'язковими, якщо вони вказані у диспозиції відповідної статті. Спробуємо з'ясувати, до якої саме ознаки об'єктивної сторони може відноситися релігійний обряд.

На нашу думку, релігійний обряд не може бути місцем вчинення кримінального правопорушення, тому що місце вчинення кримінального правопорушення, зазвичай, визначається як певна територія або інше місце, де було вчинене суспільно небезпечне діяння, або його основна частина (формальний склад) або настали суспільно небезпечні наслідки (матеріальний склад). Тобто, оскільки Закон визначає релігійний обряд як публічний релігійний захід, то він не обов'язково залежить від якоїсь певної території і може відбуватися як на певних місцях (кладовищах, місцях поклоніння, паломництва тощо), у стаціонарних приміщеннях (храмах, релігійних будівлях, молитовних домах чи будь-яких приміщеннях), так і в русі (наприклад, на хресній ході, у автомобілі, у літаку, у пересувному храмі тощо).

Окремі вітчизняні вчені визначають час вчинення кримінального правопорушення як певний часовий період або проміжок часу. Враховуючи це слід дійти висновку, що релігійний обряд не може бути часом вчинення кримінального правопорушення, тому що хоча він і відбувається в певний проміжок часу, але із змісту диспозиції ч. 1 ст. 180 КК України можна зрозуміти, що злочинне діяння «незаконне перешкоджання здійсненню релігійного обряду» може як зірвати релігійний обряд, так і поставити його під загрозу зриву, тобто кримінальне правопорушення може відбуватися ще до самого релігійного обряду. У диспозиції ч. 2 ст. 180 КК України, взагалі, йдеться про вчинення «примушування священнослужителя до проведення релігійного обряду», тобто, очевидно, що злочинне діяння може вчинюватися тільки до початку самого релігійного обряду з метою його проведення.

На нашу думку, релігійний обряд своїми ознаками підпадає під характеристику обстановки вчинення кримінального правопорушення, оскільки під обстановкою вчинення кримінального правопорушення, зазвичай, у вітчизняній науковій літературі розуміють сукупність визначених у законі факторів, що становлять середовище, зовнішнє оточення, ситуацію в умовах якої вчинюється кримінальне правопорушення. Тобто, обстановка – це відповідні об’єктивні умови, в яких вчиняється кримінальне правопорушення [6].

Релігійний обряд у диспозиціях ч. 1 та ч. 2 ст. 180 КК України є системоутворюючою ознакою об’єктивної сторони юридичних складів злочинів. На підтвердження цієї тези приведемо такі аргументи:

- якщо обряд не є релігійним, то склади цих кримінальних правопорушень відсутні;
- місце здійснення релігійного обряду не впливає на кваліфікацію кримінального правопорушення;
- час здійснення релігійного обряду також не впливає на кваліфікацію за ст. 180 КК України.

Таким чином, є підстави для висновку, що системоутворюючою ознакою є саме релігійний обряд.

Список використаних джерел

1. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України 23 квітня 1991 р. № 987-ХІІ. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1315-18> (дата звернення: 09.11.2023).
2. Захід. *Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980)* : URL: <http://sum.in.ua/s/zakhid> (дата звернення: 09.11.2023)
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-ге вид., переробл. та допов. Київ, 2018. 1360 с.
4. Обряди релігійні. *Велика українська енциклопедія* : веб-сайт. URL: https://vue.gov.ua/Обряди_релігійні (дата звернення: 09.11.2023).
5. Новіков В. В. Релігійна діяльність в Україні: сутність, форми, значення. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія Економічна. Серія Юридична*. 2018. Т. 20. С. 191-195.
6. Безик Г. Правові аспекти обстановки вчинення злочину. *Наукові конференції* : URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1356> (дата звернення: 09.11.2023)